

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume XXVII Ekim / October 2023 Sayı / No. 4

**CEZA HUKUKUNDA ALTERNATİF KAST
(DOLUS ALTERNATIVUS)**

ALTERNATIVE INTENTION IN CRIMINAL LAW
(DOLUS ALTERNATIVUS)

Mustafa ÇİÇEK*

Burhan Caner HACIOĞLU**

ÖZET

[10.34246/ahbvuhfd.1316884](https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.1316884)

Failin belirli bir davranışı gerçekleştirirken, birbirini sınırlayan birden fazla suç tipi veya neticeden birini mi yoksa diğerini mi gerçekleştireceğini kesin olarak bilmeden her iki ihtimali göze alıp kabul ederek hareket etmesi, alternatif kast olarak ifade edilmektedir. Alternatif kast, bir kast türü olmayıp birden fazla kast şeklinin bir arada bulunması halidir. Fail tek hareketle birden fazla suç tipine yönelik kasten hareket etmekte; ancak yalnızca bir neticenin meydana gelebileceğini, her iki neticenin birlikte gerçekleşmesinin mümkün olmadığı bilmektedir. Bu noktada failin kastı kapsamında yer alan ve gerçekleşmeyen neticeler bakımından cezai sorumluluğun tespiti tartışmalıdır. Bu çalışmada bilhassa Alman hukukunda oldukça tartışmalı olan ve Türk hukukunda hakkında yeterli çalışma yapılmamış olan alternatif kast konusu incelenmiş, konuyla ilgili doktrinde yer alan görüşlere geniş ölçüde yer verilmeye çalışılmış, mukayeseli hukukta yer alan örneklerle konunun zenginleştirilmesine gayret edilmiş, ayrıca konuyla ilgili bir kısım yüksek yargı kararlarına da değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kast, Alternatif kast, Manevi unsur, Suçların içtimaı, Fikri içtima

* **Arş. Gör.** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı/ERZİNCAN, **e-posta:** mustafacicek24@gmail.com, **ORCID:** 0000-0001-5789-9078.

** **Dr. Öğr. Üyesi,** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı/ERZİNCAN, **e-posta:** chacioglu@erzincan.edu.tr, **ORCID:** 0000-0001-7826-6720, **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1316884.

* İntihal / **Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / *This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.*

ABSTRACT

Alternative intention is defined as when the perpetrator, while performing a certain act, does not know for certain whether will commit one or the other of the two types of offences or consequences that limit each other, but acts by taking both possibilities into consideration and accepting them. Alternative intention is not a type of intention, but a state of coexistence of more than one type of intention. The perpetrator acts intentionally towards more than one type of offence with a single act; however, he knows that only one consequence may occur, and that it is not possible for both consequences to occur together. However, the determination of criminal responsibility in terms of the unrealized consequences within the scope of the perpetrator's intention is controversial. In this study, the subject of alternative intention, which is highly controversial especially in German law and has not been sufficiently studied in Turkish law, has been examined, the opinions in the doctrine on the subject have been tried to be included to a large extent, the subject has been enriched with examples in comparative law, and some high judicial decisions on the subject have also been mentioned.

Keywords: Intention, Alternative intent, Moral element of crime, Joinder of crimes, Concurrence

EXTENDED ABSTRACT

This study examines alternative intent as a type of intention. Alternative intent refers to situations where the perpetrator acts to commit more than one type of crime, but the perpetrator can only commit one or the other type of crime. At the same time, the perpetrator knows from the very beginning that he can only commit one crime in the end. In this respect, alternative intent differs from cumulative intent. Because in cumulative intent, the perpetrator sees that it is possible to commit more than one type of crime together. In alternative intent, on the other hand, the perpetrator cannot actually commit both types of crimes together, and at the same time, the perpetrator knows that it is not possible to commit both types of crimes together. For example, the perpetrator, who fires a single bullet from his weapon in order to kill two enemies who are side by side, knows that he cannot kill both of his enemies with this single bullet, that this is not possible; nevertheless, he acts to kill at least one of these two people. In the case of alternative intent, there is no mistake in the blow (*aberratio ictus*), and each type of crime, which is more than one, is included within the scope of the perpetrator's intent. The perpetrator with alternative intent must act intentionally in terms of different types of crimes. Here, if the perpetrator acts intentionally in terms of one type of crime, while another consequence occurs with negligence, alternative intent will not be in question. It is also controversial in the doctrine whether there is a need for the existence of alternative intent.

In alternative intent, how the perpetrator will be punished is very controversial. There are many opinions in the doctrine on how the punishment will be carried out. One

of the opinions on the subject argues that punishment should be carried out for the completed crime. According to this view, in the case of alternative intent, punishment should be imposed only for the completed crime, since the intent of the perpetrator for the attempted crime is exhausted with the completion of the other crime. For example, a perpetrator who shoots at a person standing next to his dog with the intention of killing either the dog or himself, should be punished only for the death of the dog if the dog dies, and the perpetrator should not be punished for the crime of attempted murder. According to another opinion, in crimes that are within the scope of the intent of the perpetrator who acts with alternative intent, the perpetrator should be punished for the crime that requires a heavier punishment. According to this view, if the dog dies in the above example, the perpetrator should be punished only for attempted murder, and it should not be considered whether the other crime is completed or not. Another view on the subject argues that a distinction should be made according to the subject of the crime. Within the scope of this view, according to the example above, if the perpetrator's shot hits a human, the perpetrator should be punished for murder; if the perpetrator's shot hits a dog, the conceptual aggregation should be applied between the crime of attempted intentional killing and the crime that occurred due to the death of the dog; if the perpetrator's shot does not hit both targets, the perpetrator should be punished only for the crime of attempted murder. According to the other view, which is the majority view in the doctrine, in such cases, the conceptual aggregation should be applied in relation to both or more crimes; in the above example, if the perpetrator's shot does not hit any target, the conceptual aggregation should be applied between both attempted crimes. In this study, the above-mentioned views on alternative intent are discussed in detail and the criticisms put forward against each view are mentioned.

In this study, the decisions of by both the German Federal Court (BGH) and the Turkish Court of Cassation on the issue of alternative intent have also been mentioned. However, the number of decisions of by both high courts on the subject is very rare. It can be argued that this situation is mostly due to the fact that the issue of alternative intent is evaluated under the joinder of crimes or alternative intent is not considered as a type of intent.

GİRİŞ

Kastın farklı türleri bazı durumlarda alternatif bir şekilde bir araya gelebilmektedir. Alternatif kast konusu oldukça tartışmalı olup, cezalandırmanın tespiti noktasında farklı görüşler ortaya konulmuştur. Burada fail icra hareketlerine başladığında, iki ya da daha fazla suç tipinden hangisinin gerçekleşeceğini bilmemekte, birden fazla neticenin gerçekleşmesinin mümkün olmadığını bilmekte, bununla birlikte her iki neticeyi de göze alarak hareket etmektedir. Bu çalışmada bizzat yaşanan bir olayla¹ bağlantılı olarak,

¹ İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi birinci sınıf öğrencisiyken, derslerimizin bir kısmını

Alman ceza hukuku doktrinde çok uzun yıllardan beri tartışma konusu olan ve alternatif kast (dolus alternativus) olarak adlandırılan bir durumda ceza sorumluluğunun nasıl belirleneceği incelenmeye çalışılacaktır. Bahsettiğimiz olayda tamamlanan suçun yanında kağıt uçağın isabet etmesi muhtemel diğer öğrenciler bakımından da teşebbüs sorumluluğu söz konusu olabilir mi? Bu soruyla bağlantılı olarak çalışmamızda ilk olarak alternatif kast kavramına, alternatif kastın hukuki niteliğine, alternatif kast konusuyla bağlantılı *kümülatif kast* konusuna, alternatif kast-olası kast ilişkisine, alternatif kast durumunda cezalandırmanın nasıl belirleneceğine yönelik doktrinde yer alan görüşlere ve son olarak konuyla ilgili yüksek mahkeme kararlarına değinilmeye çalışılacaktır.

I. ALTERNATİF KAST KAVRAMI

Kast, suçun gerçekleştirilmesine yönelik bilme ve isteme unsurlarını ifade ettiğinden, her zaman somut bir suç tipi ile bağlantılı olmalı ve kastın varlığı her bir suç tipi bakımından ayrı ayrı değerlendirilmelidir.² Failin belirli bir eylemi gerçekleştirirken, birbirini sınırlayan birden fazla suç tipi veya neticeden birini mi yoksa diğerini mi gerçekleştireceğini kesin olarak

bilmemekle birlikte, her iki ihtimali göze alıp kabul ederek hareket etmesi söz konusu olabilir.³ Bu durumda bir kişinin farklı kast biçimlerinde olsa bile tek eylemle farklı neticelere neden olması, dolayısıyla suçun birden fazla kasıtlı gerçekleşmesi mevzu bahis olacaktır.⁴ Örneğin, yan yana duran iki kişiden en azından birini öldürmek veya yaralamak amacıyla elindeki bıçağı fırlatan bir kimse, bıçağın bu iki kişiden yalnızca birisine isabet edeceğini, her ikisine de isabet edemeyeceğini bilmesine rağmen her iki neticeyi de göze alıp kabul ederek bıçağını fırlatabilir. Alternatif kast olarak değerlendirilen bu hâl, failin hareketiyle birbirlerini sınırlayan iki suç tipinden yalnızca birisini gerçekleştirebileceğini, bununla birlikte failin her iki ihtimali de göze aldığı, fakat her durumda iki suç tipini de birlikte gerçekleştiremeyeceği durumları ifade etmektedir.⁵

Doktrinde alternatif kast⁶ (alternativer Vorsatz)⁷ kavramı, “seçenekli kast”⁸ ya da “dolus alternativus”⁹ olarak adlandırılmaktadır. Burada kastın iki (ya da daha fazla) suç tipine yöneldiği, ancak bu suç tiplerinin birbirlerini sınırladığı¹⁰, dolayısıyla yalnızca bir ya da diğer suç tipinin gerçekleştirilebildiği durumlara ilişkin failin alternatif kastı, ifade edilmektedir.¹¹ Bu kast türünde fail birbirini sınırlayan iki suç tipinden hangisini gerçekleştirdiğini bilmeden

geçici olarak kampüs dışında yer alan, Ek-Bina (Yeni Amfi) olarak isimlendirilen bir binadaki amfide görmekteydik. Bu amfi kampüs içerisindeki diğer amfilere göre daha dar bir alanda inşa edildiği için daha küçük ve oturma düzeni açısından daha dik bir yapıya sahipti. Derslerimizin yeni başladığı ve amfinin tıklım tıklım dolu olduğu, yukarıdan bakıldığında adeta iğne atılsa yere düşmeyeceği bir gün ders arasında, mutlak üzere oturduğum en arka sırada, gayet mahir olduğum kağıt uçak yapımıyla meşgul idim. Kağıt uçağı muntazam bir şekilde tamamladıktan sonra, bugün bile niçin yaptığımı anlam veremediğim tarzda, kime isabet edeceğini bilmeden kağıt uçağı havaya fırlattım. Bu kağıt uçağın yalnızca bir öğrencinin başına isabet etmesi muhakkaktı, zira çarpma sonrası kağıt uçağın tekrar hareket kazanması mümkün değildi. Ayrıca amfi tamamen dolu, sıralar birbirine çok yakın ve sıralar arasındaki koridorlar dar olduğu için yukarıdan bakıldığında yalnızca öğrencilerin başları görünüyordu. Kağıt uçağın bir öğrenciye isabet etmesi çarpmanın etkisine göre öğrencinin ciddi bir şekilde yaralanmasına sebebiyet verebilirdi (Nitekim ABD Güney Carolina eyaletindeki bir lisede benzer olayda bir öğretmen çarpma sonrası görme kaybı yaşamıştır. bkz <https://reason.com/2017/01/26/teen-throws-paper-airplane-in-class-he-w/>> Erişim Tarihi 11 Mayıs 2023). Kağıt uçağın birinin başına isabet edeceğini biliyor ve istiyordum, heyecan ve korkuyla karışık olarak bu durumu göze alıp kabullendim, daha da ötesi bu kağıt uçağın kime isabet edeceği o anda benim için artık önemsizdi. Bununla birlikte kağıt uçağın birisine isabet etmesi durumunda ya kavga çıkacak ya da hakaret işitecektim. Ucu oldukça sivri kağıt uçak bir müddet havada süzülerek ivme kazandı, sonrasında bir öğrenci başını arka tarafa çevirirken tam da beklediğim gibi kağıt uçak bu öğrenci arkadaşın başına sert bir şekilde isabet etti. Tamamen tesadüf eseri tanıdığım bu arkadaş ciddi bir şekilde yaralanmadı, ancak olayı gören herkes, bu öğrenci arkadaşına güldüğü için o da en az benim kadar mahcup oldu.

² Claus Roxin, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, Band I, 4. Auflage, Verlag C. H. Beck, 2006, § 12, Kn. 92.

³ Johannes Wessels/Werner Beulke/Helmut Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 48. Auflage, C. F. Müller, 2018, § 7, Kn. 350.

⁴ Roxin, *AT*, Band I, § 12, Kn. 92.

⁵ Eric Hilgendorf/Brian Valerius, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Auflage, C. H. Beck, 2015, § 4, Kn. 99.

⁶ M. Emin Artuk/Ahmet Gökçen/M. Emin Alşahin/Kerim,Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020, s. 417; Bahri Öztürk/Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 22. Baskı, Seçkin Yayınları, 2022, s. 253; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020, s. 460.

⁷ Urs Kindhäuser, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 7. Auflage, Nomos, 2015, § 14, Kn. 33.

⁸ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, 1992, s. 313.

⁹ Rudolf Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 10. Auflage, C. H. Beck, 2018, § 14, Kn. 48.

¹⁰ Burada ifade edilen “sınırlama” kavramı, failin birden fazla neticeyi aynı anda gerçekleştiremeyeceğini ifade etmektedir. Dolayısıyla sınırlama yalnızca bir suçun işlenebileceği diğer suçun en baştan işlenemeyeceği anlamında değildir. Diğer bir ifadeyle her iki ya da daha fazla suç tipi bakımından icra hareketlerine başlanıldığı anda, bu suçlardan herhangi birisinin gerçekleşme ihtimali söz konusudur. Bu sebeple sınırlama kavramı, “yarışan suçlar” olarak da ifade edilebilir.

¹¹ Jürgen Baumann/Ulrich Weber/Wolfgang Mitsch/Jörg Eisele, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, Lehrbuch, 12. Auflage, Verlag Gieseking, 2016, § 11, Kn. 54.

belirli bir fiili işlemeye kast etmektedir.¹² Fail bu öngördüğü suçlardan yalnızca birini gerçekleştirebilmekte, ayrıca failin kastı fiilen netice bakımından normal bir kast gibi değerlendirilmektedir.¹³ Belirleyici ölçüt olarak failin her iki ihtimali de göze aldığı kabul edilmektedir. Fail, ya bir suç tipini veya diğer suç tipini gerçekleştireceğini (veyahut hiçbirini), fakat her durumda iki suç tipini de birlikte gerçekleştiremeyeceğini bilmektedir.¹⁴ Burada failin kastı her ne kadar objektif olarak yalnızca bir hukuken korunan menfaati ihlal edebiliyor olsa da, failin kastının en başından itibaren her iki suç tipini de kapsadığı ifade edilmelidir. Nihayetinde bu konu çoğunlukla içtima öğretisine (Konkurrenzlehre) ilişkin bir sorun olarak değerlendirilmektedir.¹⁵

Alternatif kast konusuyla ilgili verilen tipik örnek şudur:¹⁶ A, bir polis memuru ve onun çoban köpeği tarafından takip edilmektedir. A, en azından birini öldürmeyi umarak son mermisini onlara doğru ateşler. a) Köpek vurulur ve telef olur b) Polis memuru (P) ölümcül bir şekilde vurulur. A'nın her iki alternatifte de cezai sorumluluğunun tespiti önem arz etmektedir. Yine örneğin A'nın atlı polis O'ya ateş etmesi ve yalnızca atı ya da O'yu ölümcül bir şekilde yaralayacağını varsayması halinde alternatif bir kast mevcuttur.¹⁷ Bu durumda A, kendi tasavvuruna göre ya sadece sahipli hayvanı kasten öldürme suçunu¹⁸ ya da kasten öldürme suçunu işleyecektir. Her iki örnek bakımından failin kastı her iki suçun maddi unsuru bağlamında suçun konusunu kapsamaktadır (insan ve hayvan = suçun konusu).¹⁹ Ancak bu örneklerde fail yalnızca bir suç tipini işleyebileceğini bilmektedir.

Birinci ayırım olarak değerlendirebileceğimiz yukarıdaki örneklerde

¹² Thomas Fischer, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetze*, 65. Auflage, C. H. Beck, 2018, § 15, Kn. 11.

¹³ Bernd Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 5. Auflage, Verlag Kohlhammer, 2016, § 12, Kn. 292.

¹⁴ Hilgendorf/Valerius, *AT*, § 4, Kn. 99.

¹⁵ Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *AT*, § 11, Kn. 54.

¹⁶ Volker Krey/Robert Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 6. Auflage, Verlag Kohlhammer, 2016, § 12, Kn. 403.

¹⁷ Klaus Hoffmann-Holland, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, Mohr Siebeck Verlag, 2015, 2. Kapitel, Kn. 169.

¹⁸ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 151. Maddesinin ikinci fıkrası yürürlükten kaldırılmış, böylelikle sahipli bir hayvan mal (eşya) olmaktan çıkarılmış, can olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla sahipli hayvana karşı işlenen öldürme ve yaralama suçu mala zarar verme suçu olarak artık değerlendirilmeyecektir.

¹⁹ Kristian Kühn, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 7. Auflage, Verlag Vahlen, 2012, § 5, Kn. 27a.

fail hukuken korunmak istenen birden fazla menfaati ihlal edecek hareketi gerçekleştirmekte, ancak neticenin hangi suç konusu üzerinde ortaya çıkacağını bilmemektedir.²⁰ Alternatif kasta ilişkin ikinci ayırım bakımından durum farklıdır. Burada fail hareketiyle yalnızca bir suç konusu ile karşı karşıya kalmakta, ancak hangi suç tipinin gerçekleşeceğini net olarak bilmemektedir.²¹ Örneğin²²; yürüyüşçü A, avcı J'ya ait avlanma alanında kaçak avcı W tarafından vurulmuş ve kaldırılmak üzere yere serilmiş bir geyik bulur. A, geyiği kimin vurduğunu bilmemekte, bununla birlikte geyiğin J tarafından mı yoksa W tarafından mı vurulduğunu önemsememektedir. İlk durumda, J geyiğin sahibi haline gelir, böylece A'nın davranışı hırsızlık suçunu oluşturur (StGB § 242); ikinci durumda, geyik avlanma haklarına tabi olmaya devam eder, böylece A tarafından el konulması kaçak avlanma suçunu oluşturur (StGB § 292).²³ Her iki ayırım bakımından verilen örneklerde cezalandırmanın nasıl tespit edileceğine aşağıda yer verilecektir.

II. ALTERNATİF KASTIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Kast, TCK m. 21/1'e göre, suçun kanuni tanımında yer alan unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesini ifade etmektedir. Alternatif kast gerçekleşen netice bakımından normal bir kast gibi değerlendirilmektedir.²⁴ Bir görüşe göre, alternatif kast diğer kast türlerinin birleşmesinden meydana geldiği için bu kastın yeni olmadığı ve bu kast türüne gerek olmadığı ifade edilmektedir.²⁵

Alternatif kast halinde hedefte sapma (aberratio ictus) durumu söz konusu değildir, zira gerek somut olarak gerçekleşen netice gerekse failin kendi tasavvurunda amaçladığı netice failin "kastı" kapsamına dâhil ise bu

²⁰ Florian Jeßberger/Camill Sander, "Der Dolus Alternativus", *Juristische Schulung*, 2006, 12, s.1065-1067, s. 1066; Serkan Meraklı (Çeviren), Jeßberger Florian/Sander Camill, "Alternatif Kast (Dolus Alternativus)", *Prof. Dr. Köksal Bayraktar'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, II, 2010, s. 1153-1158, s. 1154.

²¹ Detlev Sternberg-Lieben/Frank Peter Schuster in: Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch Kommentar*, 30. Auflage, C. H. Beck, 2019, § 15, Kn. 91.

²² Wessels/Beulke/Satzger, *AT*, § 7, Kn. 350.

²³ 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu madde 12 kapsamında, bu örnekte ifade edildiği üzere "özel avlak" alanları söz konusudur. Bu özel avlaklarda avlanma hakkı, avlak sahibine aittir.

²⁴ Jörg Eisele/Bernd Heinrich, *Strafrecht Allgemeiner Teil für Studienanfänger*, 1. Auflage, Verlag Kohlhammer, 2017, Kapitel 6, Kn. 198.

²⁵ Önder, s. 313. Alternatif kastın varlığına Mezger gibi bir takım yazarlar gerek görmezken, Hippel gibi bazı yazarlar ise bu kast türünün gerekli olduğunu savunmaktadırlar. bkz. Timur Demirbaş, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 392.

halde hedefte sapma değil alternatif kast ortaya çıkacaktır.²⁶ Failin amaçladığı netice haricinde somut olarak gerçekleşen neticeye yönelik olası kastla hareket etmesi konusunda, hedefte sapma ile bağlantılı farklı görüşler olsa da bu tartışmayı çalışma konumuz dışında görmekteyiz.²⁷

Alternatif kasta sahip failin haliyle farklı suç tipleri bakımından kasten hareket etmesi gerekmektedir. Burada failin bir suç tipi bakımından kasten hareket etmesi, buna karşılık bir başka neticenin ise taksirle meydana gelmesi durumunda alternatif kastın söz konusu olmayacağı açıktır. Alternatif kastta fail, her iki suç tipinin de sübjektif unsurunu yerine getirmekte, ancak her iki suç tipinin de kümülatif olarak gerçekleşmesini mümkün gören bir başka faile göre daha az kusurlu hareket etmektedir.²⁸ Bununla birlikte, alternatif kastla hareket eden fail, basit kastı olan faile göre çok daha kayıtsız hareket eder ve bu da netice kısmına yansıtılmalıdır.²⁹ Bu bağlamda netice cezanın belirlenmesinde, örneğin, TCK m. 61/1-f kapsamında failin kasta dayalı kusurunun ağırlığı dikkate alınmalıdır.

Alternatif kastta gerçekleşmeyen neticeler bakımından elverişsiz teşebbüsün gündeme gelmesi söz konusu olmayacaktır.³⁰ Zira failin başlangıçta kastı, bütün neticeleri kapsamakta, fail her bir neticeye yönelik elverişli hareketlerle suçun icrasına başlamakta, ancak hangi neticenin meydana geleceği fail tarafından bilinmemektedir. Örneğin,³¹ bir müzenin

²⁶ M. Emre Tulay, *Ceza Hukukunda Şahısta ve Konuda Hata (error in persona vel obiecto)*, Adalet Yayınevi, 2022, s. 200.

²⁷ Hedefte sapma konusunda Türk Hukuku ile ilgili ayrıntılı değerlendirme ve doktrinde yer alan görüşler için bkz. Tulay, s. 208 vd. 5237 sayılı TCK'nın gerekçesinde, hedefte sapma halinde bir hata halinin söz konusu olmadığı, bu tarz durumlarda suçların içtimal hükümleri kapsamında bir değerlendirmenin yapılması gerektiği vurgulanmaktadır.

²⁸ Ingeborg Puppe, in: Kindhäuser/Neumann/Paeffgen, *Strafgesetzbuch*, 5. Auflage, Nomos, 2017, § 15, Kn. 115.

²⁹ Sternberg-Lieben/Schuster in: Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch Kommentar*, § 15, Kn. 91.

³⁰ Elverişsiz teşebbüsün mümkün olabileceğini değerlendiren görüş göre örneğin, failin yerden aldığı bir eşya kaybolmuş veya hata sonucu ele geçirilen bir eşya ise fail yalnızca bu suçtan dolayı cezalandırılacaktır, bu anlamda eşya hırsızlığa konu olamayacağı için burada suç konusu bakımından elverişsiz teşebbüs söz konusu olacaktır. Helmut Fuchs/Ingeborg Zerbes, *Strafrecht Allgemeiner Teil I, Grundlagen und Lehre von der Straftat*, 10. Auflage, Verlag Österreich 2018, 14. Kapitel, Kn. 40. Ancak kanaatimizce buradaki ayırım yalnızca suç konusunun tek olduğu örnekler bakımından söz konusu olup, genel olarak suç konusunun birden fazla olduğu hallerde gerçekleşmeyen diğer neticeler bakımından elverişsiz teşebbüs gündeme gelmeyecektir.

³¹ Schmitz, s. 319.

resim odasında asılı olan on adet tablodan herhangi birini çalmak üzere resim odasına giren failin kastı, bu on adet tablonun her birine elverişli hareketle yönelmiştir. Buna karşılık fail neticede yalnızca bir resmi aldığı için tamamlanan bir hırsızlık suçu, elverişsiz teşebbüs aşamasında kalan dokuz hırsızlık suçu olduğundan bahsedilmesi söz konusu değildir.

Alternatif kastta fail, kendi tasavvuruna göre, birden fazla suç konusunun zarar görebileceğini kabul etmekte, her ne kadar zararın sadece muhtemel suç konularından biri üzerinde gerçekleşeceğini bilse bile, hepsine yönelik somut tehlikenin farkında olarak hareket etmektedir.³² Belirtildiği üzere alternatif kast bir kast türü olmayıp, bilakis birden fazla kastın bileşimini ifade etmekte,³³ böylece kastın çeşitli biçimleri, alternatif biçimde bir araya gelmektedir.³⁴ Bu birleşme doğrudan kast-doğrudan kast şeklinde olabileceği gibi,³⁵ doğrudan kast-olası kast şeklinde de gerçekleşebilir.

III. ALTERNATİF KASTIN GERÇEKLEŞME ŞARTLARI

A) Birden Fazla Suç Tipine Yönelik Suç İşleme Kastı

Failin kastı aynı zamanda birkaç suç tipi veya neticenin gerçekleşmesini de kapsamakla birlikte burada belirleyici nokta, failin, ya o ya da diğeri ilişkisi anlamında, tasavvur edilen suç tiplerinden/neticelerden yalnızca birini gerçekleştirebileceğini varsayması gerçeğinde yatmaktadır.³⁶ Bu yönüyle alternatif kast, doğrudan kast ve olası kasttan ayrılmaktadır. Zira doğrudan kast ve olası kast tek suç tipi bakımından söz konusu olabilirken, alternatif kast bu kast türlerinin bileşiminden ibaret olduğu için birden fazla suç tipiyle ilişkili olmalıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere birden fazla suçun maddi konusu üzerinde alternatif kast söz konusu olabilir. Örneğin,³⁷ A, köpeği bütün gün boyunca havladığı için komşusu N'ye öfkeli. Bu sebeple A, o sırada

³² Otto Harro, *Grundkurs Strafrecht, Allgemeine Strafrechtslehre*, 7. Auflage, De Gruyter, 2005, § 7, s. 74.

³³ Urs Kindhäuser, *Nomoskommentar, Strafgesetzbuch Lehr- und Praxiskommentar*, 7. Auflage, Nomos, 2017, § 15, Kn. 28.

³⁴ Wessels/Beulke/Satzger, *AT*, §7, Kn. 350.

³⁵ Roland Schmitz, "Der Dolus Alternativus", *ZStW*, Heft 2(112), 2000, s. 302.

³⁶ Rengier, *AT*, § 14, Kn. 48. Örneğin, fail yeni tüfeğinin menziline test etmek amacıyla, uzak bir mesafede yan yana oturma olan A ve B'ye doğru tek el ateş eder. Fail atışıyla bu iki kişiden birinin ya da hiçbirinin isabet alacağını mümkün görmekle birlikte her halükarda bu kişilerden yalnızca birine atışının isabet edeceğinden emindir. Bkz. Schmitz, s. 301.

³⁷ Hilgendorf/Valerius, *AT*, § 4, Kn. 103.

köpeğini sevmekte olan komşusu N'ye doğru bir tuğla fırlatır. A bakımından atılan tuğlanın N'ye ya da köpeğine isabet edip etmediği farksızdır. A, tuğlanın her ikisini birden yaralamasını ihtimal dışı görmektedir. Tuğla N'nin köpeğine isabet ederek onu yaralamıştır. Yahut suçun konusu tek olmakla birlikte fail hangi suç tipinin gerçekleşeceğini bilmemektedir. Örneğin,³⁸ failin bulunduğu yerden aldığı cüzdanın kaybolduğundan dolayı, kaybolmuş veya hata sonucu ele geçen eşya üzerinde tasarruf (TCK m. 160) suçunu veya cüzdanın yanlış yere konulmasından dolayı hırsızlık suçunu (TCK m. 141) işlediğinden şüphe etmesi halinde olduğu gibi. Burada da suçun konusu tek olmakla birlikte fail hangi suç tipini işlediğini bilmeden taşınır eşyayı yerinden aldığı için alternatif kast söz konusu olacaktır.

B) Failin Birden Fazla Suçtan Hangisinin Gerçekleşeceğini Bilmemesi

Failin belirli bir hareketi gerçekleştirirken, birbirini sınırlayan iki suç tipi veya neticeden birini mi yoksa diğerini mi gerçekleştireceğini kesin olarak bilmemesi, ancak her iki suç tipinin de gerçekleşeceğini kabul ederek göze alması halinde de kastın farklı biçimlerinin çakıştığı varsayılır (dolus alternativus - alternatif kast).³⁹ Burada fail birden fazla suç tipini gerçekleştireceğini ya da birden fazla neticenin ortaya çıkacağını bilmekte, bu konuda hataya düşmemekte, ancak failin meydana gelecek neticeye yönelik kuşkuları olması nedeniyle hangi suç tipinin gerçekleşeceğini ya da hangi neticenin ortaya çıkacağını bilmemesi söz konusu olmaktadır.⁴⁰ Örneğin,⁴¹ A, binici R'ye ateş etmiştir, ancak bu atışın R'ye ya da yalnızca ata isabet etmesini yahut atışının hiçbirine isabet etmemesini aynı ölçüde mümkün görmektedir. Bu ihtimal dâhilinde 3 durum söz konusu olabilir: 1) A'nın atışı ölümcül şekilde R'ye isabet eder. 2) A'nın atışı ata isabet eder. 3) A'nın atışı ne R'ye ne de ata isabet eder. Örnekte A'nın kastı her iki suç tipini de (sahipli hayvanı kasten öldürme/yaralama-kasten öldürme/yaralama) kapsamakla birlikte, A atışıyla hangi neticenin meydana geleceğini bilmemektedir. Bununla birlikte A her iki neticenin de meydana gelmesini kabul etmekte, göze almaktadır. Ayrıca A, göze aldığı bu neticelerden yalnızca birinin meydana geleceğini, her

³⁸ Fuchs/Zerbes, *AT*, 14. Kapitel, Kn. 38.

³⁹ Rolf Schmidt, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 19. Auflage, Verlag Rolf Schmidt, 2018, 6. Kapitel, Kn. 260.

⁴⁰ Jeßberger/Sander, s. 1066. Alternatif kastta gerçekleşmeyen aynı konudaki neticeler bakımından, failin gönüllü vazgeçtiği değerlendirmesi için bkz. Schmitz, s. 320 vd.

⁴¹ Kindhäuser, *Nomoskommentar*, § 15, Kn. 28.

iki neticenin de birlikte meydana gelmesini mümkün görmemektedir.

Alternatif kast durumunda failin birden fazla suç tipinden hangisini işleyeceğini bilmemesi, yukarıda ifade edildiği üzere failin ortaya çıkacak neticeye ilişkin sahip olduğu kuşku ve şüpheden kaynaklanabileceği gibi, failin hareketinin tek olması dolayısıyla birden fazla suç tipinin işlenmesinin hâlihazırda imkân dâhilinde olmamasından kaynaklanabilir. Örneğin, yan yana duran iki hasmını öldürmek için son kalan mermisiyle ateş eden bir kimse, her ne kadar bu atışıyla her iki kişiyi de öldürmeye kast etse de, tek kurşunuyla hasımlarından yalnızca birini öldüreceğini bilmektedir. Yine failin alternatif işlenebilecek suç tipleri hakkında, içinde bulunduğu durum itibarıyla yeterince bilgi sahibi olmaması söz konusu olabilir. (Örneğin⁴², A komşusundan intikam almak istemektedir. Komşusunun çocuğunun sık sık köpek kulübesinde oynadığını bilen A, köpek kulübesinde hareket eden bir şey gördüğünde, köpeği ya da hatta çocuğu öldürmeyi umarak bu nesneye ateş eder. Olayda A, ateş ettiği anda atışının çocuğa mı yoksa köpeğe mi isabet edeceğini bilmemekte, buna rağmen her iki suç tipinden birinin gerçekleşeceğini göze alıp kabullenerek ateş etmektedir. Burada A'nın kastı her iki suç tipini kapsamakla birlikte, bulunduğu konum itibarıyla hangi suç tipinin gerçekleşeceğini bilmemektedir. Alternatif kast olarak değerlendirilen bu durumlardan ayrı olarak kümülatif kastta ise failin farklı suç tiplerine yönelik kast değerlendirmesi farklılık arz etmektedir.

III. ALTERNATİF KAST-KÜMÜLATİF KAST İLİŞKİSİ

Dolus cumulativus ya da kümülatif kast olarak adlandırılan durumda ise, failin fiili işlerken birden fazla suç tipinin gerçekleşmesine yönelik kasten hareket etmesi, belirli bir suç tipinin gerçekleşmesine ek olarak başka bir neticenin de gerçekleşmesinin mümkün olduğunu düşünmesi söz konusudur.⁴³ Alternatif kastta ise tam aksine fail her iki suç tipini birlikte gerçekleştiremeyeceğini bilmektedir. Alternatif kasta benzer şekilde kümülatif kast da mevcut kast biçimlerinin bir alt türünden başka bir şey değildir, zira fail en azından varsaydığı bütün ihtimalleri kabul eder ve bu şekilde kasten hareket eder.⁴⁴ Böylece fail hareketiyle birden fazla suç tipini birlikte gerçekleştireceğini göze alıp kabul ettiği takdirde, kasten gerçekleştirdiği her

⁴² Uwe Murmann, *Grundkurs Strafrecht*, 4. Auflage, C. H. Beck, 2017, § 24, Kn. 34.

⁴³ Hoffman-Holland, *AT*, 2. Kapitel, Kn. 168.

⁴⁴ Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *AT*, § 11, Kn. 54.

bir suç tipi kendisine isnat edilecektir.⁴⁵ Örneğin, A, köpeği bütün gün boyunca havladığı için komşusu N'ye öfkeli. Bu sebeple A, o sırada köpeğini sevmekte olan komşusu N'ye doğru bir eliyle iki taş fırlatır. A bakımından atılan taşın N'ye köpeğine veyahut her ikisine birden isabet edip etmediği farksızdır. Bir taş isabet etmezken, diğer taş N'nin köpeğini yaralar.⁴⁶ Bu durumda A, sahipli hayvanı kasten yaralama suçunu ve teşebbüs aşamasında kalan kasten yaralama suçunu işlemiş olacaktır. Zira bu örnekte fail iki taş atıp, her iki neticenin de bu sayede birlikte gerçekleşebileceğini mümkün gördüğü için burada alternatif kast değil, kümülatif kast söz konusudur. Başka bir örnekte, keskin nişancı A, politikacı P'yi pusu kurmak suretiyle öldürmek ister. A bu eylemi gerçekleştirirken, P'nin yanında duran koruması L'nin de aynı atışla ölümcül şekilde vurulacağını tasavvur ederek göze alır ve atış ile L vurulur.⁴⁷ Burada fail kümülatif kastla hareket etmektedir. Zira fail hareketiyle birden fazla suç tipini birlikte gerçekleştireceğini göze alıp kabul ettiği için, kasten gerçekleştirdiği her bir suç tipi kendisine isnat edilecektir.⁴⁸

Kümülatif kastta fail bütün suçlardan (tamamlanmış veya teşebbüs aşamasında kalmış) dolayı cezalandırılmalıdır, zira failin kastı gerçekleştirilen bütün suç tiplerini kapsamaktadır.⁴⁹ İfade edildiği üzere kümülatif kastta fail

⁴⁵ Kindhäuser, *Nomoskommentar*, § 15, Kn. 27. Örneğin, T, 30 kişinin kaldığını bildiği bir öğrenci yurdu geceleyin ateşe verir. T her ne kadar yurttaki kalanların hepsinin öleceğinin mümkün olduğunu düşünse de yalnızca bazılarının ölebileceğini, bazılarının yaralanabileceğini ve bazılarının ise yaralanmadan kurtulabileceğini hesap eder. Bu durumda kastın belirli kişilere yönelik olması gerekmediğinden, 10 kişinin ölmesi halinde, T § 212, 52 kapsamında 10 kasten öldürme suçundan dolayı sorumludur. Bkz. Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *AT*, § 11, Kn. 53.

⁴⁶ Hilgendorf/Valerius, *AT*, § 4, Kn. 97. Yine örneğin, A'nın gece yürüyüşüne çıkan O'yu öldürmek için bir tuzak kurması ve O'nun köpeğiyle birlikte tuzağa düşeceğini ve her ikisinin de öleceğini düşünmesi halinde kümülatif kast varsayılacaktır. Bkz. Hoffman-Holland, *AT*, 2. Kapitel, Kn. 168.

⁴⁷ Johannes Kaspar, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Auflage, Nomos, 2017, § 5, Kn. 150. T, ağır hamile olan O'nun sadakatsizliğini öğrendikten sonra onu merdivenlerden aşağı iterek çocuğunu düşürmesine neden olur. Anne karnındaki çocuk ölür. T, O'nun ölümünün imkânsız olduğunu düşünmektedir, ancak O'nun önemli ölçüde bedensel zarar görmesini kabul etmektedir. Aslında, O birkaç ezik ve bir şok geçirir. Burada T, tamamlanmış çocuk düşürtme suçuna ek olarak, O'ya ilişkin olarak kasten yaralama suçunu da işlemiştir. T böylece tek eylemle birbirini sınırlamayan iki suçu işlemiştir. T bu eylemle, birbirini sınırlamayan birden fazla suç tipini işlemeyi amaçladığından, burada kümülatif kast söz konusudur. Kastan yaralama bakımından da kasıtlı hareket ettiğinden, her iki suçtan dolayı fikri içtima çerçevesinde cezalandırılacaktır. bkz. Schmidt, *AT*, 6. Kapitel, Kn. 259.

⁴⁸ Kindhäuser, *Nomoskommentar*, § 15, Kn. 27.

⁴⁹ Hilgendorf/Valerius, *AT*, § 4, Kn. 96.

davranışıyla birden fazla suçun oluşabileceğini öngörmekte ve bu suçların işlenmesini göze almakta, ayrıca alternatif kasttan farklı olarak burada fail öngördüğü suçların hepsini gerçekleştirmeye muktedir bulunmaktadır.⁵⁰ Genel kabule göre, kümülatif kast durumunda, fail kastının kapsadığı tüm suçlar bakımından cezalandırılmalıdır.⁵¹ Ancak fail tek hareketle birden fazla suç işlediği için fikri içtima (teşebbüs edilen veya tamamlanan) olduğu kabul edilmekle birlikte aşağıda değinileceği üzere alternatif kastın hukuki değerlendirmesi oldukça tartışmalıdır.⁵²

Bu bağlamda ilk örneğimizde A, sahipli hayvanı kasten yaralama suçu ile N'ye yönelik teşebbüs aşamasında kalmış kasten yaralama suçu bakımından fikri içtima kapsamında sorumlu olacaktır.⁵³ Diğer örnekte ise, A tamamlanan kasten öldürme ve teşebbüs aşamasında kalan kasten öldürme suçlarından fikri içtima çerçevesinde cezalandırılacaktır.

IV. ALTERNATİF KAST-OLASI KAST İLİŞKİSİ

Dolus eventualis⁵⁴, gayri muayyen⁵⁵ kast olarak da ifade edilen olası kast, failin suçun kanuni tanımında yer alan unsurların gerçekleşebileceğini öngörmesine rağmen hareketine devam etmesini ve failin muhtemel sonuçlarını kabul etmesini ifade etmektedir.⁵⁶ Burada hareketinin belirli bir neticeyi meydana getirebileceği fail tarafından öngörülmekte, ancak fail bu hareketi yapmaktan kaçınmamakta, “olursa olsun” şeklinde hareket etmektedir.⁵⁷ Diğer bir ifadeyle aslında olası kast, kastın isteme unsuru ile bağlantılı olup burada fail neticenin meydana gelmesini istememekle birlikte neticenin meydana gelecek olmasına aldırılmamakta bu durumu kabullenmektedir.⁵⁸ Olası kastın

⁵⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 418.

⁵¹ Hoffman-Holland, *AT*, 2. Kapitel, Kn. 168.

⁵² Kühl, *AT*, 7, § 5, Kn. 27b.

⁵³ Hilgendorf/Valerius, *AT*, § 4, Kn. 97.

⁵⁴ Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *AT*, § 11, Kn. 19. Alternatif kastı, olası kastın bir özel formu olarak gören görüş için bkz. Paul Johann Anselm Feuerbach, *Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen Peinlichen Rechts*, 14. Auflage, Verlag Giessen, Heyer, 1847, § 59; Schmitz, s. 301.

⁵⁵ Sulhi Dönmezer/Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt: II*, 12. Bası, Beta Yayıncılık, 1999, Kn. 945.

⁵⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 399.

⁵⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 399.

⁵⁸ Veli Özer Özbek/Koray Doğan/Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükmeler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 268.

doğrudan kasttan bir diğer farkı ise, suçun kanuni tanımındaki maddi unsurların gerçekleşmesi fail tarafından doğrudan kastta muhakkak olarak görülmekte iken, olası kastta bu durum fail tarafından muhtemel görünmektedir.⁵⁹

Alternatif kastta fail hangi suç tipini gerçekleştireceğini bilmeden “ya o ya da diğeri” şeklinde seçenikle hareket etmektedir.⁶⁰ Bu yönüyle alternatif kast olası kasttan farklıdır,⁶¹ zira olası kastta failin hareketi bir konu üzerinde netice meydana getirsin veya getirsin fail bu neticeyi kabul ederek hareket etmekte iken, alternatif kastta hareketin netice meydana getirebileceği konu birden fazladır, ancak her iki konudan yalnızca biri zarar görecektir.⁶² Ayrıca olası kast yalnızca bir suç tipi bakımından söz konusu olabilirken, alternatif kastta failin hareketinin mutlaka birden fazla suç tipiyle bağlantılı olması gerekmektedir. Örneğin, bir kimseye yönelik ateş açan fail, atışıyla bu kimseyi öldürmeyi ya da yaralamayı göze alarak ateş edebilir. Burada failin kastı (olası) tek kişiyle ilgilidir. Ancak alternatif kastın mevzu bahis olabilmesi için birden fazla suç konusunun (örnek bakımından birden fazla kişi) mevcut olması gerekir. Bundan başka, failin alternatif kastla hareket etmesi, yalnızca olası kastla hareket edeceği anlamına gelmemektedir.⁶³ Tipik örnek bakımından konuyu değerlendirdiğimizde, polis ve köpeği tarafından kovalanan failin, hedefinin öncelikle polis olması, ancak failin kalan son mermisinin köpeğe isabet etmesini de göze alıp kabullenmesi durumunda; failin polise yönelik doğrudan kastla, köpeğe yönelik ise olası kastla hareket etmesi söz konusu olacaktır. Bu takdirde, gerçekleşmeyen netice bakımından olası kastla hareket edilmesi, teşebbüs sorumluluğu noktasında önem arz edecektir.

Olası kast ve teşebbüs ilişkisi Türk ve Alman hukukunda farklı şekilde ele alınmaktadır. Olası kastla işlenen suçlarda, Alman hukukunda çoğunluk görüşü teşebbüsün mümkün olduğunu kabul etmekte iken, Türk hukukunda ise çoğunluk görüşü, “olası kast netice ile belirlenir” kuralı kapsamında teşebbüsün mümkün olmadığını savunmaktadır.⁶⁴ Elbette bu görüş farkı alternatif kastın ele alınmasında ve cezalandırmanın tayini noktasında farklı

⁵⁹ Mahmut Koca/İlhan Üzülmez, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020, s. 171.

⁶⁰ Jeßberger/Sander, s. 1066.

⁶¹ Fischer, § 15, Kn. 11.

⁶² Önder, s. 314.

⁶³ Günter Jakobs, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Auflage, De Gruyter, 1991, 8/33.

⁶⁴ Önder Tozman, “Türk ve Alman Hukukunda Olası Kastla İşlenen Suçlara Teşebbüs Problemi”, *CHD*, (12), 2010 s.168.

sonuçlara ulaşılmasına neden olmaktadır.

V. ALTERNATİF KASTIN CEZALANDIRILMASI

Alternatif kastla hareket eden failin nasıl cezalandırılacağı oldukça tartışmalıdır. Bu durumda, failin söz konusu her iki suçla ilgili olarak kasten mi hareket ettiği yoksa sonuçta en fazla bir suçu tamamlayacağını bildiği için kastının en başından itibaren yalnızca bir suçu mı yönelik olabileceği tartışmalıdır.⁶⁵ Gerçekten de failin kastı iki ya da daha fazla suç tipine yönelse de fail aslında yalnızca bir suç tipini işleyebileceğini bilmektedir.

Alternatif kastta cezalandırmanın ne şekilde yapılacağına yönelik görüşlerden önce, alternatif kastla gerçekleşebilecek olay durumlarına⁶⁶ değinilmesi gerekmektedir.

a) Birden fazla aynı suç tipine yönelik failin hareketi, ancak ilgili suç tiplerinin tamamlanmaması (örneğin, fail atışının isabet alıp almayacağını yahut isabet alırsa kime isabet edeceğini bilmeden, öldürme kastıyla bir insan topluluğuna ateş etmesi, ancak atışın kimseye isabet etmemesi, bu halde toplulukta yer alan her bir kimse için öldürmeye teşebbüs suçu ihtimal dâhilindedir.)

b) Birden fazla aynı suç tipine yönelik failin hareketi, bu suç tiplerinden yalnızca birisinin tamamlanması (örneğin, yukarıdaki örnekte atışın sadece bir kimseye isabet edip bu kimsenin ölmesi halinde, tamamlanmış kasten öldürme ve topluluktaki diğer kişiler bakımından öldürmeye teşebbüs ihtimal dâhilindedir.)

c) Birden fazla farklı suç tiplerine yönelik failin kastı, ancak ilgili suç tiplerinden hiçbirinin tamamlanmaması (örneğin fail, insan ve hayvanlardan oluşan bir kalabalığa karşı bir kez ateş eder ve en azından bir insanı veya bir sahipli hayvanı öldürmeyi göze alıp kabul ederse, bu takdirde failin tasavvuruna göre isabet alabilecek tüm insanlar ve hayvanlar açısından öldürmeye teşebbüs ve sahipli hayvanı öldürmeye teşebbüs ihtimal dâhilindedir.)

d) Birden fazla farklı suç tiplerine yönelik failin kastı, ancak yalnızca haksızlık içeriği daha ağır nitelik arz eden bir suçun tamamlanması (örneğin, yukarıdaki örnekte insan ve hayvanlardan oluşan kalabalıkta, failin atışının bir insana isabet ederek ölümüne yol açması halinde, tamamlanmış bir öldürme

⁶⁵ Hilgendorf/Valerius, *AT*, § 4, Kn. 100.

⁶⁶ Olay grupları ve örnekler için bkz. Yao Li, “Der dolus alternativus” <https://www.zis-online.com/dat/artikel/2022_1_1464.pdf> Erişim Tarihi 11 Mayıs 2023.

suçu ve diğer insanlar bakımından öldürmeye teşebbüs; sahipli hayvanlar bakımından da öldürmeye teşebbüs, ihtimal dâhilindedir.)

e) Birden fazla farklı suç tiplerine yönelik failin kastı, ancak yalnızca haksızlık içeriği daha hafif nitelik arz eden bir suçun tamamlanması (örneğin, yukarıdaki örnekte insan ve hayvanlardan oluşan kalabalıkta, failin atışının sahipli bir hayvana isabet ederek ölümüne sebep olması halinde, tamamlanmış sahipli hayvanın öldürülmesi ve diğer insanlar bakımından öldürmeye teşebbüs; diğer hayvanlar bakımından da sahipli hayvanı öldürmeye teşebbüs, ihtimal dâhilindedir.)

A) Tamamlanan Suçun Cezalandırılması Görüşü

Bu görüşe göre, yalnızca tamamlanmış suçtan dolayı cezalandırma yapılmalıdır, zira teşebbüs aşamasında kalan suça ilişkin kastın diğer suçun tamamlanmasıyla birlikte tüketildiği savunulmaktadır.⁶⁷ Bu görüş çerçevesinde, failin netice itibarıyla yalnızca bir suç işlemek istediği (fail hangi suçu işleyeceğini bilmemektedir), bu nedenle birden fazla kez cezalandırılmasının mantıksız olduğu iddia edilebilir.⁶⁸ Ancak bu durum, örneğin köpeğinin yanında duran bir kimseye karşı yapılan atışta yalnızca köpeğin ölmesi halinde, öldürmeye teşebbüs suçu açıkça daha ciddi ve daha yüksek bir ceza ile cezalandırılabilir olmasına rağmen, yalnızca tamamlanmış sahipli hayvanı öldürme suçundan ceza verilmesi gibi garip bir sonuca yol açacaktır.⁶⁹ Failin kastına alternatif olarak başka bir suç neticesini de dâhil etmesi halinde, yalnızca öldürme niyetiyle hareket eden bir failden neden daha iyi bir konumda olması gerektiği gibi mantıklı değildir.⁷⁰ Ayrıca yukarıdaki örnekte olduğu gibi bu görüş kapsamında, tamamlanan suçun haksızlık içeriğinin daha az olması, buna karşılık teşebbüs edilen suçun haksızlık içeriği (öldürmeye teşebbüs suçunda olduğu gibi) daha ağırsa, bunun göz ardı edilmesi ikna edici olmayacaktır.⁷¹

⁶⁷ Nomos Kommentar StGB/Zaczyk, 5. Aufl. 2017, § 22 Rn. 20; Rengier, AT, § 14, Kn. 50.

⁶⁸ Roxin, AT, Band I, § 12, Kn. 94.

⁶⁹ Kaspar, AT, § 5, Kn. 154.

⁷⁰ Kaspar, AT, § 5, Kn. 154.

⁷¹ Rengier, AT, § 14, Kn. 51. Bir görüşe göre, daha ağır nitelikteki suç her zaman kastla işlenirken, daha hafif nitelik arz eden suçun neticenin gerçekleşmesi halinde taksirle işlendiği varsayılmaktadır. Nitekim bir insanın yanında köpeğinin vurulması halinde, burada öldürmeye teşebbüs ve taksirle mala zarar verme suçu söz konusu olacaktır ki, taksirle mala zarar verme cezalandırılmamaktadır. Bkz. Wolfgang Joecks/Tobias Kulhanek, in: *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch*, 4. Auflage, C.H. Beck, 2020, StGB § 16, Kn. 19.

Bu görüş kapsamında ayrıca herhangi bir neticenin meydana gelmemesi halinde, (yukarıdaki örneğe göre failin atışının ne köpeğe ne de köpeğin sahibine isabet etmemesi) fail daha ağır nitelik arz eden suça teşebbüs (öldürmeye teşebbüs) dolayısıyla cezalandırılmalıdır.⁷²

Bu görüşü yukarıdaki ihtimaller çerçevesinde değerlendirdiğimizde, a) bu ihtimalde kasten öldürmeye teşebbüsten dolayı cezalandırma, b) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırma, c) bu ihtimalde daha ağır nitelik arz eden suça teşebbüsten dolayı cezalandırma, d) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırma, e) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan sahipli hayvanı öldürme suçundan dolayı cezalandırma, söz konusu olacaktır.

B) Daha Ağır Nitelik Arz Eden Suçun Cezalandırılması Görüşü

Bu görüşe göre, fail sonuçta yalnızca bir netice elde etmek istediğinden, ilgili suç tipleri bakımından yalnızca bir - ve daha ağır nitelikteki suça ilişkin - kastı dikkate almak, böylece daha hafif suça yönelik kastı göz ardı etmek ve yalnızca (teşebbüs edilen veya tamamlanan) en ağır nitelikteki suç bakımından cezalandırma daha uygun görünmektedir.⁷³ Bu görüş, daha ağır nitelikte olması durumunda, haksızlık içeriğine göre teşebbüsün öncelikli olması gerektiğini ifade etmekle birlikte, bu durumda failin planına göre neden tamamlanan suçtan dolayı ceza verilmediği ve başkaca olay grupları bakımından daha ağır nitelik arz eden suçun belirlenmesindeki güçlükler nedeniyle eleştirilmektedir.⁷⁴ Gerçekten de daha hafif nitelikte bir suç gerçekleştiğinde bu görüş ikna edici olmayacaktır, zira gerçekleşen bu suç bakımından hukuken korunan menfaatin ihlal edilmesi göz ardı edilmektedir. Örneğin, bu görüşe göre atının yanında duran biniciye doğru ateş eden ve bu atışıyla ya atı ya da biniciyi vuracağını alternatif olarak göze alan failin atışı sonrası yalnızca atın vurulması halinde, bu görüş öldürmeye teşebbüsten dolayı cezalandırmanın yapılması gerektiğini savunmaktadır. Ancak bu durumda hâlihazırda at vurulduğu için sahipli hayvanı öldürme suçu gerçekleşmiş, bu suçla korunan yasal menfaat ihlal edilmiştir. Gerçekleşen suçun değerlendirilmemesi makul olmayacaktır, zira failin kastı bu suçu (sahipli hayvanı öldürme) da kapsamaktadır. Bu görüş aslında tamamlanan suçu cezalandıran görüşe benzetmekle birlikte, o görüşten farklı olarak fikri içtima çerçevesinde bir değerlendirme olmaksızın

⁷² Kindhäuser, AT, § 14, Kn. 34.

⁷³ Kristian Kühl, in: *Lackner/Kühl StGB*, 29. Auflage, C. H. Beck, 2018, § 15 Rn. 29.

⁷⁴ Rengier, AT, § 14, Kn. 51.

yalnızca daha ağır nitelik arz eden suç değerlendirilmeye almakta, bunun haricinde olayda tamamlanan suç niteliği itibariyle ağır bir suç değilse, bu suç dikkate alınmamaktadır. Özetle bu görüş daha hafif suça yönelik kastı göz ardı etmektedir.

Bu görüşü yukarıdaki ihtimaller çerçevesinde değerlendirdiğimizde, a) bu ihtimalde kasten öldürmeye teşebbüsten dolayı cezalandırma, b) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırma, c) bu ihtimalde daha ağır nitelik arz eden suçtan dolayı cezalandırma, d) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırma, e) bu ihmalde kasten öldürmeye teşebbüs suçundan dolayı cezalandırma, söz konusu olacaktır.

C) Suçun Konusunun Niteliğine Göre Ayrım Yapan Görüş

Alternatif kastla hareket eden failin cezai sorumluluğunun belirlenmesinde esas itibariyle problem teşkil eden alan, failin kastının kapsamına dâhil olmakla birlikte, somut durumda gerçekleşmeyen suçlar bakımından ortaya çıkmaktadır. Nitekim atının yanında duran bir kimseye karşı bir el ateş eden failin, ya atı ya da atın sahibini vurmaya kast etmesi, fakat neticede yalnızca atın isabet alması durumunda esas problem daha ağır nitelik arz eden teşebbüs edilen öldürme suçu ile ilgilidir. Bu bağlamda bu görüşe göre, cezalandırmanın tespiti bakımından suçun konusuna göre bir ayrım yapılmalıdır, şöyle ki alternatif kastla hareket eden fail tarafından hedef alınan nesnelere bütünü konusu itibariyle eşdeğer nitelikte ise (örneğin, iki insan hedef alınır) failin kastının yöneldiği yalnızca bir tamamlanan suç vardır, diğer suç konusu ile ilgili ayrıca teşebbüs sorumluluğu söz konusu olmayacaktır.⁷⁵ Bununla birlikte, failin kastının yöneldiği suçun konuları eşit değerde değilse, (örneğin, bir insan ve bir hayvan hedef alınır) fail hukuken korunan daha yüksek bir değeri ihlal ederse (bir insanı öldürse) bu halde yalnızca tamamlanan suç bakımından cezalandırma söz konusu olacak, ayrıca diğer suç (sahipli hayvanı öldürme) bakımından teşebbüs sorumluluğu gündeme gelmeyecektir.⁷⁶ Öte yandan, fail daha düşük bir hukuki menfaati ihlal ederse (örneğin bir köpeği öldürürse), tamamlanan bu suçla birlikte, daha yüksek değerdeki hukuki menfaatin (bir insanın yaşamının) ihlaline ilişkin bir teşebbüs söz konusu olacak, bu nedenle failin hem tamamlanmış sahipli hayvanı öldürme suçu hem de kasten öldürmeye teşebbüs suçlarını işlediği

⁷⁵ Eisele/Heinrich, *AT*, Kapitel 6, Kn. 199.

⁷⁶ Eisele/Heinrich, *AT*, Kapitel 6, Kn. 199.

Kabul edilecektir.⁷⁷ Burada yine fail tek fiil ile birden fazla suçu işlemeye kast ettiği, fikri içtima kapsamında cezalandırmanın tespiti yapılacaktır.⁷⁸ Ancak fail hiçbir hedefi vuramazsa, bu durumda daha ağır bir suç olduğu için öldürmeye teşebbüs dikkate alınacaktır.⁷⁹

Yine bu görüşe göre fail, birden fazla insanın ve bu insanlara ait köpeklerin bir arada bulunduğu bir kalabalığa karşı alternatif kastla hareket ederek örneğin, ateş edebilir veya taş atabilir. Bu durumda failin atışı bir insana denk gelirse, fail yalnızca kasten öldürme/öldürmeye teşebbüsten cezalandırılacak, diğer suç konuları dikkate alınmayacak; failin atışı bir köpeğe isabet ederse, bu halde sahipli hayvanı öldürme suçu ile öldürmeye teşebbüs suçu arasında fikri içtima hükümleri uygulanacak; atışın hiçbir suç konusuna isabet etmemesi halinde ise yalnızca öldürmeye teşebbüs suçu dikkate alınacaktır.⁸⁰ Aynı nitelikte olan suçlardan birinin tamamlanması diğerinin teşebbüs aşamasında kalması durumunda, teşebbüs aşamasında kalan suçun göz ardı edilmesi, bu görüşe yönelik en önemli eleştiri olarak ileri sürülebilir. Bununla birlikte bu görüşün alternatif kast-kümülatif kast ayrımını, hâkim görüşe göre daha tutarlı olarak saptadığı ifade edilebilir. Zira hakim görüş hem alternatif kast durumunda hem de kümülatif kast durumunda, fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunmaktadır.

Bu görüşü yukarıdaki ihtimaller çerçevesinde değerlendirdiğimizde, a) bu ihtimalde kasten öldürmeye teşebbüsten dolayı cezalandırma, b) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırma, c) bu ihtimalde daha ağır nitelik arz eden suça teşebbüsten dolayı cezalandırma, d) bu ihtimalde yalnızca tamamlanan kasten öldürme suçundan dolayı cezalandırma, e) bu ihmalde sahipli hayvanı öldürme suçu ve kasten öldürmeye teşebbüs suçu arasında fikri içtima kapsamında cezalandırma, söz konusu olacaktır.

D) Hâkim Görüş

Alternatif kast durumunda, Alman hukukunda hâkim görüş fikri içtimaı kabul etmektedir.⁸¹ Diğer bir ifadeyle hâkim görüşe göre failin alternatif

⁷⁷ Eisele/Heinrich, *AT*, Kapitel 6, Kn. 199.

⁷⁸ Heinrich, *AT*, § 12, Kn. 294.

⁷⁹ Eisele/Heinrich, *AT*, Kapitel 6, Kn. 199.

⁸⁰ Heinrich, *AT*, § 12, Kn. 294.

⁸¹ Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *AT*, § 11, Kn. 56.

kastıyla ilgili bütün suçlar cezalandırılmada dikkate alınmalıdır.⁸² Örneğin, gece karanlığından kısa bir süre sonra ormancı F, av köpeğiyle birlikte kaçak avcı W'nin peşine düşer. W, F'yi öldürmek veya en azından köpeğini öldürmek amacıyla son kurşununu takipçilerine doğru ateşler, kurşun köpeğe isabet eder.⁸³ Hâkim görüşe göre bu durumda W tamamlanmış sahipli hayvanı öldürme suçu ile adam öldürmeye teşebbüs suçundan fikri içtima çerçevesinde cezalandırılacaktır. Bu noktada hâkim görüşe getirilen eleştiri, alternatif kast ile kümülatif kast arasındaki ayrımın farklı olması gerektiğine yöneliktir. Nitekim alternatif kastla hareket eden fail yalnızca bir suç işleyebileceğini, bunun mümkün olduğunu bilmesine karşın, kümülatif kastla hareket eden fail, hareketiyle birden fazla suç tipini birlikte işleyebileceğini mümkün görmektedir. Kümülatif ve alternatif kastın geniş kapsamlı bir birlikteliğine yol açan hâkim görüş, davranışıyla en fazla bir suç tipini meydana getireceğini varsayan bir faili, davranışıyla birden fazla suç tipini meydana getirmenin mümkün olduğunu düşünen bir faille aynı şekilde cezalandırmanın ikna edici olmaması nedeniyle eleştirilmektedir.⁸⁴ Nitekim yukarıdaki örnekte her iki suçun da cezalandırmada dikkate alınması (sahipli hayvanı öldürme ve öldürme suçu), failin her iki suçun da gerçekleşmesini ciddi şekilde mümkün olduğunu düşündüğü kümülatif kast ile alternatif kast arasındaki farkın tespiti bakımından belirsizliğe yol açmaktadır.⁸⁵ Bu eleştiriye karşı hakim görüş, cezanın belirlenmesi aşamasında hakkaniyete aykırı bir şekilde cezalandırmanın ağırlaştırılmasından kaçınmak için, cezanın belirlenmesinde yalnızca bir hukuken korunan menfaatin ihlal edilebileceğinin hafifletici bir sebep olarak dikkate alınabileceğini savunmaktadır.⁸⁶ Ancak somut olarak uygulamada bunun nasıl yapılacağı, hâkim görüş bakımından hala tartışmalıdır.

Hâkim görüş çerçevesinde yukarıdaki örnekte, sahipli hayvanı öldürme suçu ile öldürmeye teşebbüs suçu arasında fikri içtima hükümleri uygulanacak, tamamlanan suçun haksızlık içeriğinin az olması bu suçun geri planda kalmasına yol açmayacak; hiçbir suçun gerçekleşmemesi halinde yine

⁸² Wessels/Beulke/Satzger, *AT*, § 7, Kn. 351.

⁸³ Wessels/Beulke/Satzger, *AT*, § 7, Kn. 350.

⁸⁴ Hoffman-Holland, *AT*, 2. Kapitel, Kn. 170.

⁸⁵ Murmann, *AT*, § 24, Kn. 36; Joachim Hruschka, "Kann und sollte die Strafrechtswissenschaft systematisch sein?", *Juristen Zeitung (JZ)*, 40. Jahrgang, 1985, Nr. 1, 1-10, s. 6.

⁸⁶ Rengier, *AT*, § 14, Kn. 52.

daha ağır suç dolayısıyla sorumluluk yoluna gidilmeyip yine fikri içtima uygulanacaktır.⁸⁷

Türk hukukunda da benzer şekilde alternatif kast durumunda Önder,⁸⁸ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır,⁸⁹ Öztürk/Erdem,⁹⁰ Demirbaş⁹¹ ve Akbulut⁹² fikri içtimayı kabul etmektedir.

Bu görüşü yukarıdaki ihtimaller çerçevesinde değerlendirdiğimizde, a) bu ihtimalde kasten öldürmeye teşebbüsten dolayı fikri içtima kapsamında cezalandırma, b) bu ihtimalde tamamlanan kasten öldürme suçu ile öldürmeye teşebbüs suçu bakımından fikri içtimadan dolayı cezalandırma, c) bu ihtimalde her iki suça teşebbüsten fikri içtima kapsamında cezalandırma, d) bu ihtimalde tamamlanan kasten öldürme ve diğer suça teşebbüsten fikri içtima dolayısıyla cezalandırma, e) bu ihmalde sahipli hayvanı öldürme ve kasten öldürmeye teşebbüs suçu arasında fikri içtima kapsamında cezalandırma, söz konusu olacaktır.

E) Görüşümüz

Alternatif kast birden fazla kast türünün bir arada bulunmasını ifade etmekle birlikte, bu kast türü bakımından en esaslı kısım, failin kastının yöneldiği suç tiplerinden aslında yalnızca birisini gerçekleştirebileceğini bilmesidir. Aksi durum kümülatif kast olacağı için konumuz dışındadır. Alternatif kasta sahip fail herhangi bir şekilde hataya düşmemektir, ancak fail bakımından muallakta kalan nokta, neticede hangi suçun işleneceğidir. Bu durumu bilen fail, bir nevi ya o netice ya da diğer netice gerçekleşsin şeklinde hareket etmektedir. Dolayısıyla fail her iki suçu da birlikte işleyemeyeceğini, bunun mümkün olmadığını bilmektedir. Kümülatif kasttan farklı olarak alternatif kastta öncelikle bu durumun göz önünde bulundurulması gerekir. Nitekim davranışıyla en fazla bir suç tipini meydana getireceğini varsayan bir faili, davranışıyla birden fazla suç tipini meydana getirmenin mümkün olduğunu düşünen bir faille aynı şekilde cezalandırma, kanaatimizce ikna edici olmayacaktır.

⁸⁷ Baumann/Weber/Mitsch/Eisele, *AT*, § 11, Kn. 56.

⁸⁸ Önder, s. 314.

⁸⁹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s. 418.

⁹⁰ Öztürk/Erdem, s. 254.

⁹¹ Demirbaş, s. 392.

⁹² Akbulut, s. 462.

Yukarıda ifade edildiği üzere gerek Türk Hukukunda gerekse Alman Hukukunda alternatif kastla hareket eden failin cezalandırılması bakımından hâkim görüş mevcut suç tipleri bakımından fikri içtimaı savunmaktadır. Ancak kanaatimizce suçun konusunun niteliğine göre ayırım yapan görüşün, alternatif kastla hareket eden failin cezalandırılması noktasında daha isabetli ve makul olduğunu düşünmekteyiz. Zira yalnızca iki suç konusunun mevcut olduğu durumlar bakımından fikri içtima hükümlerinin uygulanması makul olabilirken, çoklu durumlar bakımından fikri içtima hükümlerinin uygulanması kanaatimizce problem arz etmektedir. Örneğin,⁹³ bir hastanede 50 kişi bir kan preparatı ile tedavi edilmiştir. Birkaç saat sonra tüm hastalarda hastalık belirtileri ortaya çıkmıştır. Sorumlu doktor A, bunların saatler içinde ölüme yol açan nadir bir hastalığın belirtileri olduğunu belirlemiştir. Hastanede tedavi için acil olarak gerekli olan ilaçtan sadece bir tane vardır. Hastane dışından getirilecek ilaçlar, diğer hastaların tedavi edilmesi için vaktinde getirilmeye uygun değildir. A bu olayda bütün hastalar bakımından garantör konumundadır. A'nın mevcut bir ilaçla bir kişiyi kurtardığını ve böylece görevini yerine getirdiği varsayımında, geri kalan 49 hastayla ilgili olarak A bakımından ihmal yoluyla adam öldürme dikkate alınmayacaktır. Zira A'nın birden fazla kişiyi kurtarması mümkün değildir. Bu nedenle, A'nın davranışı hukuka aykırı değildir. Bununla birlikte, A'nın en başından itibaren herhangi bir hastayı kurtarması reddetmesi ihtimalinde hâkim görüş, A kurtarma gerekliliklerinden hiçbirini yerine getirmediği için, 49 adam öldürmeye teşebbüs ile birlikte tamamlanmış bir adam öldürme suçunu varsaymak zorunda kalacaktır. Ancak bunun doğru bir sonuç olamayacağı açıktır, çünkü A bir hastayı kurtarırsa, diğer 49 hastayı kurtarmadığı için suçlanamaz. Tam tersine A'nın görevini ihlal ederek bir kişiyi kurtarmaması, diğer 49 kişiyi de kurtarmaya çalışmamakla suçlanmasına yol açmamalıdır.

Suç konusunun niteliğine göre ayırım yapan görüşü, her ne kadar farklı açılardan eleştirilebilir olsa da daha makul ve uygulanabilir olarak görmekteyiz. Ayrıca suç konusunun tek olduğu fakat failin içinde bulunduğu durum dolayısıyla hangi suç tipinin gerçekleşeceğini bilmediği durumlar (örneğin, hırsızlık veya kaybolan eşyayı alma) bakımından, yalnızca gerçekleşen suç tipinin dikkate alınması gerektiğini savunmaktayız.

Bu bağlamda savunduğumuz bu görüşe göre, giriş kısmında yer verilen kâğıt uçak olayıyla ilgili olarak yalnızca tamamlanan kasten yaralama suçu

⁹³ Schmitz, s. 305.

dikkate alınacak, ayrıca teşebbüs sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Yukarıda yer alan alternatif kastla ilgili olay grupları bakımından ise: a) Burada yalnızca bir öldürmeye teşebbüs suçu değerlendirilecek b) Bu ihtimalde yalnızca bir tamamlanan öldürme suçu dikkate alınacak, c) Bu ihtimalde yalnızca bir öldürmeye teşebbüs suçu dikkate alınacak d) Bu ihtimalde yalnızca tamamlanan öldürme suçu cezalandırma bakımından değerlendirilecek e) Bu ihtimalde ise tamamlanan sahipli hayvanı öldürme suçu ile yalnızca bir öldürmeye teşebbüs suçları arasında fikri içtima hükümleri uygulanacaktır.

VI. ALTERNATİF KASTLA İLGİLİ YÜKSEK MAHKEME KARARLARI

Alternatif kastla ilgili Alman Federal Mahkemesi (BGH) tarafından verilen karar sayısı çok nadirdir.⁹⁴ Bu durum alternatif kastın bir kast türü olarak değerlendirilmemesi, aslında birden fazla kast türünün bir araya gelmesi nedeniyle söz konusu olduğu gibi, sorunun daha çok suçların içtimaı düzeyinde ele alınmasından da kaynaklanmaktadır. Türk hukukunda da benzer yaklaşım söz konusudur. Nitekim alternatif kast konusu çoğunlukla suçların içtimaı kapsamında değerlendirildiğinden doktrinde yeterince ele alınmamakta, ayrıca bizatihi bu kast türünün anıldığı Yargıtay kararına ulaşılamamaktadır.

Bu başlıkta alternatif kast konusuyla bağlantılı gerek BGH (Alman Federal Mahkemesi) tarafından verilen gerekse Yargıtay tarafından verilen birkaç karara değinerek, yüksek mahkemelerce cezalandırmanın tespiti noktasında ne şekilde çözüme varıldığına yer verilecektir.

BGH kararına konu bir olayda, A gece uyandığında, karısı E ve en yakın arkadaşı F'yi oturma odasındaki kanepede yarı çıplak yatarken görür. Onların kendi rızalarıyla cinsel ilişkiye girdiklerine kanaat getirerek bir balta alır ve kendiliğinden oluşan bir öfke patlamasıyla E'nin yanında yatan F'nin kafasına doğru vurur. Bunu yaparken, F'ye vurmak yerine, yanında yatan E'nin kafasına vuracağını ve balta ile güçlü bir darbenin hayati tehlikeye neden olabileceğinin farkındadır. Nitekim darbe F'yi ıskalayıp E'ye isabet eder ve E ertesi sabah yaralanmanın sonucu olarak ölür. F ise zarar görmeden kaçmayı başarır.⁹⁵ BGH, bu olayda durumu, aberratio ictus (hedefte sapma) olarak

⁹⁴ Yüz yıldan fazla bir süredir tartışma konusu olan alternatif kast konusuna Yüksek yargı kararlarında yeterince değinilmediğine yönelik eleştiri için bkz. Schmitz, s. 318.

⁹⁵ Christian Jäger, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 9. Auflage, C. F. Müller, 2019, § 3, Kn. 71, (BGH NSTZ 2009, 210).

değerlendirmiş, faili yalnızca tamamlanan suçtan dolayı (kasten öldürme) cezalandırmıştır.⁹⁶

Ancak bu olayda alternatif kast değerlendirilmesi yapılması gerekirdi, zira fail yalnızca eşinin değil aynı zamanda arkadaşının da balta darbesiyle isabet alacağını öngörmüş ve buna göre icra hareketlerine başlamıştır. Dolayısıyla failin en azından arkadaşı bakımından olası kastla hareket ettiği, her ne kadar netice gerçekleşme de, alternatif kast kapsamında failin arkadaşına yönelik kastının da göz önünde bulundurulması gerekirdi. Her ne kadar bizim de katıldığımız görüşe göre, alternatif kastla hareket eden failin, suçun konusuna göre bir ayırım yapıp, bu olay bakımından sonuçta yalnızca kasten öldürme suçundan ceza verilmesi gerekse de, olayda alternatif kasta ilişkin Yüksek Mahkemece değerlendirme yapılmasının daha isabetli olacağı söylenebilir.

BGH kararına konu başka bir olayda, fail sekiz on kişilik yaya grubundan birisine çarpmak üzere arabasını bu kişilere doğru sürmüş, netice olarak kimseye bir şey olmamıştır. İstinaf mahkemesi trafik güvenliğini tehlikeye koyma ve kasten öldürmeye teşebbüs suçları bakımından fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerektiğine karar vermiştir. BGH ise, öldürmeye yönelik kastın yeterince temellendirilememesi sebebiyle kararı bozmuştur.⁹⁷

Kanaatimizce olayda fail, yaya grubundan bir kimseye çarpmak üzere aracını bu gruba doğru sürse de, çarpacağı kişinin netice olarak kim olacağını bilmemektedir. Diğer bir ifadeyle fail bu olayda alternatif kastla hareket etmektedir. Ancak trafik güvenliğinin tehlikeye konulması suçu ve yaya grubundan bir kişiye karşı işlenecek suç bakımından ise failin kümülatif kastla hareket ettiği söylenebilir. Bu bağlamda savunduğumuz görüş çerçevesinde, olayda trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu ve kasten öldürmeye/ yaralamaya teşebbüs suçu arasında fikri içtima hükümleri uygulanmalıdır.

Ocak 2021 tarihli bir BGH kararında, sanık iki kişiye doğru bir çekiç fırlatmış ve iki kişiden hangisine isabet edeceğini önceden bilmeden bir kişiyi yaralamıştır. İstinaf Mahkemesi sanığı kasten yaralamaya teşebbüs ile fikri içtima hükümleri çerçevesinde kasten yaralama suçundan mahkûm etmiş;

⁹⁶ Kararla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.zjs-online.com/dat/artikel/2021_4_1542.pdf> Erişim Tarihi 11 Mayıs 2023. Ayrıca bkz. Bernd von Heintschel-Heinegg, Alternativer Vorsatz oder «Die untreue Ehefrau», *JA* 2009, s. 149-150.

⁹⁷ Schmitz, s. 317. Benzer bir olayla ilgili yüksek mahkeme kararı değerlendirmesi için ayrıca bkz. Jan C. Joerden, “Zum Vorsatz beim Hineinfahren in eine Fußgängergruppe”, BGH, 24.7.1989-4StR 356/89, *Juristen Zeitung (JZ)*, 45. Jahrgang, 1990, Nr. 6, 297-298.

sanığın temyizi üzerine BGH bu mahkûmiyeti onamıştır. Sanığın, suçun her iki mağduru için değil de sadece biri için bedensel zararın meydana gelmesinin mümkün olduğunu belirtmesi, iki olası kastla yaralamanın varsayılmasına engel teşkil etmemiştir.⁹⁸

Savunduğumuz görüş çerçevesinde, hedefte sapma söz konusu değildir, zira fail somut neticenin gerçekleştiği ki bakımından da kasten (olası) hareket etmektedir. Kanaatimizce bu olayda yalnızca kasten yaralama suçundan dolayı ceza verilmesi gerekmektedir. Zira bu olayda sanığın beyanına uygun şekilde, her ne kadar failin kastı yöneldiği her iki suç tipini de kapsamakta ise de, netice olarak fail yalnızca bir suç tipini gerçekleştirebileceğini mümkün görmektedir.

BGH tarafından verilen yukarıdaki olaya benzer bir olay ülkemizde yaşanmıştır. Nitekim Yargıtay kararına konu olayda,⁹⁹ sanık aralarında çıkan tartışma sırasında elindeki çay bardağını eşine doğru fırlatmış, çay bardağı sanığın eşine isabet etmeyerek sanığın eşinin yanında bulunan katılana isabet etmiştir. Yargıtay, olayda sanığın eylemini hukuki anlamda tek fiil olarak görmüş, sanığın bu fiili ile hem silahla basit yaralamaya teşebbüs hem de olası kastla silahla yüzde sabit iz oluşacak şekilde yaralama suçlarını işlediğini belirtmiştir. Ancak Yargıtay, kasten yaralama suçunun, TCK'nın 43/3. maddesinde belirtilen suçlardan olması dolayısıyla aynı neviden fikri içtima hükümlerinin uygulanamayacağı ve işlenen suçların farklı neviden olmaması nedeniyle TCK'nın 44. maddesinin uygulanma olanağının bulunmadığını kabul etmiştir. Bu sebeple Yargıtay olayda, TCK m. 44 çerçevesinde fikri içtima hükümlerinin uygulanmaması gerektiğine, sanığın katılana yönelik olası kastla silahla yüzde sabit iz oluşacak şekilde yaralama suçundan ve mağdura yönelik silahla kasten yaralamaya teşebbüs suçundan ayrı ayrı cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir.

Kanaatimizce, olayda sanık eşine yönelik doğrudan kastla hareket etmiş, eşinin yanında bulunan katılana yönelik ise olası kastla hareket

⁹⁸ Yao Li, “Der dolus alternativus” *Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft*, 1, 2022, <https://www.zis-online.com/dat/artikel/2022_1_1464.pdf>; Tobias Reinbacher, “Der Alternativvorsatz”, *Deutsch-Georgische Strafrechtszeitschrift*, 4, 2022, <<https://www.dgstz.de/storage/documents/piZYpqiW4X85ftxi4f9bkfUloJN3oj3KFfEIf11.pdf>>, Erişim Tarihi 11 Mayıs 2023. Alternatif kastla azmettirme arasındaki ilişki bağlamında bkz. Wolfgang Mitsch, “Dolus alternativus, Anstiftung und Tatsachenalternativität”, *Juristische Ausbildung*, (1), 2023, s. 57 vd; Alternatif kast ve gönüllü vazgeçme konusunda ayrıca bkz. Nikolaus Bosch, “Dolus alternativus und Rücktritt vom Versuch”, *JA*, 2006, 330-332.

⁹⁹ Yargıtay 3. CD., E. 2019/11369, K. 2019/12131, T. 10.06.2019.

etmiştir. Dolayısıyla olayda tek fiille birden fazla suça yönelen, ancak bu suçlardan yalnızca birisinin işlenmesinin mümkün olduğu alternatif kast söz konusudur. Burada failinin her iki kişiyi de öncelikli hedef alabileceği, diğer bir ifadeyle olaydaki gibi doğrudan kast-olası kast birlikteliğinin söz konusu olduğu alternatif kast birleşiminden farklı olarak, doğrudan kast-doğrudan kast birlikteliğinin ortaya çıkması da mümkündür. Dolayısıyla vurgulamak istediğimiz nokta, bu tarz olayları yalnızca hedefte sapma konusuyla bağlantılı değerlendirmek her durumda ikna edici olmayabilir. Bu bağlamda savunduğumuz görüş çerçevesinde olayda benzer suç konuları mevcut olduğu için, yalnızca tamamlanan kasten yaralama suçundan dolayı ceza verilmeli, aynı zamanda teşebbüs aşamasında kalan suç dolayısıyla ceza verilmemelidir.

Bir başka Yargıtay kararında,¹⁰⁰ sanık ve katılanlar arasında tartışma çıkmış, tartışma sonrasında sanık yerden aldığı taşı katılana doğru fırlatmış, taş katılana isabet etmeyerek, katılanın yakınında bulunan diğer katılana isabet ederek yaralanmasına sebep olmuştur. İlk derece mahkemesi olası kast ile silahla kasten yaralama ve silahla kasten yaralamaya teşebbüs suçlarından sanığın ayrı ayrı mahkûmiyetine karar vermiştir. Ceza Dairesi ise, olası kastla yaralama” ve “silahla kasten yaralamaya teşebbüs” suçlarının aynı neviden olduğu hususunda şüphe bulunmadığı, kasten yaralama suçunun TCK’nin 43/3. maddesinde belirtilen suçlardan olması nedeniyle bu suçta zincirleme suç hükümleri uygulanamayacağı, dolayısıyla aynı neviden fikri içtima hükümlerinin düzenlendiği TCK’nin 43/2. maddesinin ve ayrıca işlenen suçların farklı neviden olmaması nedeniyle TCK’nin 44. maddesindeki fikri içtimanın uygulanma olanağı da bulunmadığı, bu sebeple sanığın katılana yönelik olası kastla yaralama suçundan ve diğer katılana yönelik silahla kasten yaralamaya teşebbüs suçundan ayrı ayrı cezalandırılmasına karar verilmesinde isabetsizlik bulunmadığına karar vermiştir.

Kanaatimizce yukarıda yer verilen olayda, fail katılana yönelik doğrudan kastla hareket etmekte, katılanın yanında yer alan diğer katılana yönelik ise olası kastla hareket etmektedir. Burada doğrudan kast-olası kast birlikteliğinin olduğu alternatif kast söz konusudur. Savunduğumuz görüş çerçevesinde, burada hedef alınan suç konuları eşit değerde olduğu için yalnızca tamamlanan kasten yaralama suçundan dolayı ceza verilmesi gerekirdi.

Yargıtay 1. Ceza Dairesince hükme konu, alternatif kast ve kümülatif

¹⁰⁰ Yargıtay 1. CD., E. 2021/10263, K. 2021/12766, T. 27.09.2021.

kastın birlikte mevcut olduğu ilginç bir olay vardır.¹⁰¹ Dosya kapsamına göre; olay günü mağdur, yakınlarını ziyaret etme amacıyla aracıyla seyir halindeyken, üzerine araç sürülmesine sinirlenen sanığın, yakın mesafeden mağduru hedef gözeterek atmış olduğu taş aracın arka kısmına ve araç içerisinde bulunan maktulün başına isabet etmiş, maktul kafatası kemik kırıklarına bağlı solunum ve dolaşım durması neticesinde hayatını kaybetmiş, mağdur ise herhangi bir isabet almamıştır. Ceza Dairesi olayda, sanığın eyleminin tek taş atımı ile maktule yönelik olası kastla öldürme, mağdura yönelik ise kasten yaralamaya teşebbüs eylemi olduğu, sanığın 5237 sayılı TCK’nin 44. maddesinde düzenlenen fikri içtima nedeniyle tek fiille birden fazla farklı suçun işlenmesine sebep olduğu, olayda “farklı neviden fikri içtima” kabul edilerek olası kastla öldürme ve yaralamaya teşebbüs suçlarından en ağır cezayı gerektiren suç olan sadece olası kastla öldürme suçundan cezalandırılması gerekirken, yazılı şekilde ayrıca mağdura karşı öldürmeye teşebbüs suçundan ceza verilerek fazla ceza tayininin, bozmayı gerektirdiğine hükmetmiştir.

Her ne kadar Yargıtay kararında sanığın attığı taşın arabanın camını kırarak, maktule isabet etmesi dolayısıyla ayrıca mala zarar verme suçu değerlendirmeye alınmasa da, olayda ilk derece mahkemesinin kararında bu duruma değinilmiştir. Bu olayda ayrıca kümülatif kastın söz konusu olması, atılan taşın mağdura ya da maktule isabet edebilmesi için mutlaka araç camını kırmasına bağlı olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifadeyle sanık araç camını kırmadan mağdura ya da diğer kişiye zarar veremeyecektir. Olayda bizim de katıldığımız görüş çerçevesinde, sanık araçta yer alan kişilere yönelik her iki neticeyi de birlikte gerçekleştiremeyeceği için, diğer bir ifadeyle alternatif kastla hareket ettiği için, yalnızca tamamlanan öldürme suçundan dolayı cezalandırılmalıdır. Bununla birlikte fail aynı zamanda mala zarar verme suçunu gerçekleştirmeden diğer suç tipini gerçekleştiremeyeceği için, diğer bir ifadeyle fail aynı zamanda kümülatif kastla hareket ettiği için, kanaatimizce netice olarak tamamlanan öldürme suçu ile mala zarar verme suçu arasında fikri içtima hükümleri uygulanması gerekir.

SONUÇ

Kastın çeşitli biçimleri, bazen alternatif bir şekilde bir araya gelebilir. Bu tarz durumlarda fail belirli bir eylemi gerçekleştirirken, birbirini dışlayan iki

¹⁰¹ Yargıtay 1. CD., E. 2021/12108, K. 2021/14960, T. 14.12.2021. İlgili karara ulaşmama yardımcı olan, karar üzerinde birlikte değerlendirme yaptığımız, kıymetli arkadaşım Cumhuriyet Savcısı Sedat SEKBAN’a yardımları dolayısıyla teşekkür ederim.

suç tipi veya neticeden birini mi yoksa diğerini mi gerçekleştireceğini kesin olarak bilmemekte, ancak her iki olasılığı da göze alarak kabul etmektedir. Ancak burada önemli olan failin her iki neticeyi de birlikte gerçekleştirmesinin mümkün olmadığını bilmesidir. Alternatif kast olarak ifade edilen bu haller kümülatif kasttan farklıdır, zira kümülatif kastta fail her iki neticenin de gerçekleşmesini mümkün görmektedir. Alternatif kast konusunda yapılan tartışma yüz yıldan fazla bir süredir devam etmesine karşın, alternatif kastla hareket eden failin gerçekleştirdiği haksızlığın kusur yargısı bağlamında ne şekilde ele alınması gerektiği halâ açıklığa kavuşturulamamıştır.¹⁰²

Alternatif kastta failin mutlaka bir suç tipi bakımından doğrudan kastla, diğer suç tipi bakımından ise olası kastla hareket etmesine gerek yoktur. Örneğin, bir terör örgütü mensubunun, tek mermisi kalmış silahıyla toplu halde bir yerde duran güvenlik güçlerine ateş ettiğini varsayalım. Burada teröristin yalnızca bir askere ya da polise yönelik doğrudan kastla hareket ettiği, diğerlerine yönelik ise olursa olsun diyerek olası kastla hareket ettiği düşünülemez. Failin suçun tamamlanması konusunda bilerek ve isteyerek hareket ettiği inkâr edilemez. Fail, suçun gerçekleşmesine ilişkin her iki olasılığı da failen kastına dâhil etmiş ve bu bakımdan her durumda koşulsuz bir irade ile hareket etmiştir. Belirsizlik sadece neticede failin hangi suç tipini gerçekten gerçekleştirebileceği konusunda vardır. Ancak bu gibi durumlar, failin kontrolü dışındadır ve kastı üzerinde hiçbir etkisi yoktur.

Alternatif kastta cezalandırmanın ne şekilde belirleneceği çok tartışmalıdır. Burada esas problem gerçekleşmeyen, diğer bir ifadeyle teşebbüs aşamasında kalan neticeler bakımından ortaya çıkmaktadır. Bir görüşe göre fail yalnızca tamamlanan suç dolayısıyla cezalandırmanın yapılması gerektiğini savunmaktadır, zira bu görüşe göre teşebbüs aşamasında kalan suça ilişkin kast, diğer suçun tamamlanmasıyla tüketilmektedir. Ancak bu görüş teşebbüs aşamasında kalan suçun haksızlık içeriğinin daha fazla olması durumunda ikna edici olmamaktadır. Nitekim fail her iki suça yönelik kasten icra hareketlerine başlamıştır. Bir diğer görüş ise failin daha ağır suç dolayısıyla cezalandırılması gerektiğini savunmaktadır. Örneğin bir insan ve hayvana yönelik alternatif kastla gerçekleştirilen atışın yalnızca hayvana isabet etmesi durumunda, bu görüş haksızlık içeriğinin daha fazla olması nedeniyle, cezalandırmanın yalnızca öldürmeye teşebbüs olması gerektiğini savunmaktadır. Ancak bu görüş de niçin tamamlanan suç dolayısıyla cezalandırmanın yapılmadığı

¹⁰² Schmitz, s. 331.

gereğesiyle eleştirilmektedir. Türk ve Alman hukukunda hâkim görüş ise alternatif kastla hareket eden failin cezalandırılması noktasında fikri içtimain söz konusu olması gerektiğini savunmaktadır. Alternatif kastın cezalandırılması noktasında savunduğumuz görüş, suçun konusuna göre ayırım yapan görüştür. Bu görüşün hâkim görüşten farkı, yalnızca iki suç konusunun mevcut olduğu durumlarda hâkim görüşe göre suç konusuna göre ayırım yapan görüş daha tutarlı bir görüş ortaya koymaktadır. Kaldı ki hâkim görüşe göre hedef alınan ve suç konularının söz konusu olduğu iki suç konusundan her ikisi de isabet almazsa, hâkim görüş yalnızca daha ağır suça ilişkin teşebbüs sorumluluğu değil, aynı zamanda teşebbüs aşamasında kalan her iki suç tipi bakımından fikri içtima hükümlerinin uygulanması gerektiğini savunmaktadır. Kanaatimizce bu çözüm kümülatif kast-alternatif kast arasındaki ayrımını muğlak hala getirmektedir.

Gerek Türk hukuku gerekse Alman hukuku yüksek yargı kararlarında alternatif kasta pek değinilmemektedir. Bu durum alternatif kastın hem bir kast türü olmayıp birden fazla kast türünün bir araya gelmesinden kaynaklandığı gibi, sorunun daha çok içtima düzeyinde ele alınmasından da kaynaklanmaktadır. Yukarıda yer verilen bir BGH kararında, yüksek mahkeme olayı hedefte sapma olarak değerlendirmiştir. Kanaatimizce alternatif kastla ilgili durumları hedefte sapma olarak değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Yargıtay kararlarında da konuyla ilgili yeknesaklık söz konusu olmayıp, bazı durumlarda fikri içtima hükümleri uygulanırken bazı hallerde ise gerçek içtima hükümleri uygulanmaktadır.

Netice olarak alternatif kast konusunda ortaya koyduğumuz çözüm önerisi elbette öznel bir yaklaşım olduğu için konuyla ilgili tartışmayı sona erdirme gibi iddialı bir amaç taşımamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbulut B, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020.
- Artuk M/Gökçen, A/Alşahin, M/Çakır K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020.
- Baumann J/Weber U/Mitsch W/Eisele J, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, Lehrbuch, 12. Auflage, Verlag Giesecking, 2016.
- Bosch N, “Dolus alternativus und Rücktritt vom Versuch”, *JA 2006*, s. 330-332.
- Demirbaş T, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Dönmezer S/Erman S, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Kısım, Cilt: II*, 12. Bası, Beta Yayıncılık, 1999.
- Eisele J/Heinrich B, *Strafrecht Allgemeiner Teil für Studienanfänger*, 1. Auflage, Verlag Kohlhammer, 2017.
- Feuerbach, P, *Lehrbuch des gemeinen in Deutschland gültigen Peinlichen Rechts*, 14. Auflage, Verlag Giessen, Heyer, 1847.
- Fischer T, *Strafgesetzbuch mit Nebengesetze*, 65. Auflage, C. H. Beck, 2018.
- Fuchs H/Zerbes I, *Strafrecht Allgemeiner Teil I, Grundlagen und Lehre von der Straftat*, 10. Auflage, Verlag Österreich, 2018.
- Heinrich B, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 5. Auflage, Verlag Kohlhammer, 2016.
- Heintschel-Heinegg B, “Alternativer Vorsatz oder «Die untreue Ehefrau»”, *JA 2009*, 149-150.
- Hilgendorf E/Valerius B, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Auflage, C. H. Beck, 2015.
- Hoffman-Holland K, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 3. Auflage, Mohr Siebeck Verlag, 2015.
- Hruschka J, “Kann und sollte die Strafrechtswissenschaft systematisch sein?”, *Juristen Zeitung (JZ)*, 40. Jahrgang, 1, 1985, s. 1-10.
- Jakops G, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Auflage, De Gruyter, 1991.

- Jäger C, *Examens-Repetitorium Strafrecht Allgemeiner Teil*, 9. Auflage, C. F. Müller, 2019.
- Jeßberger F/Sander C, “Der Dolus Alternativus”, *Juristische Schulung*, 12, s.1065-1067.
- Jeßberger F/Sander, C, “Alternatif Kast (Dolus Alternativus)”, *Prof. Dr. Köksal Bayraktar’a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, II, 2010, s. 1153-1158. (Çeviren: Meraklı S)
- Joecks W/Kulhanek T, *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch*, 4. Auflage, C.H. Beck, 2020.
- Joerden J, “Zum Vorsatz beim Hineinfahren in eine Fußgängergruppe”, BGH, 24.7.1989-4StR 356/89, *Juristen Zeitung (JZ)*, 45. Jahrgang, 1990, Nr. 6, s. 297-298.
- Kaspar J, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 2. Auflage, Nomos, 2017.
- Koca M/Üzülmez İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 13. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Kindhäuser U, *Nomoskommentar, Strafgesetzbuch Lehr- und Praxiskommentar*, 7. Auflage, Nomos, 2017.
- Kindhäuser U, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 7. Auflage, Nomos 2015.
- Krey V/Esser R, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, 6. Auflage, Verlag Kohlhammer, 2016.
- Kühl K, in: *Lackner/Kühl StGB*, 29. Auflage, C. H. Beck, 2018.
- Kühl K, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 7. Auflage, Vahlen, Verlag Vahlen, 2012.
- Li, Yao “Der dolus alternativus” *Zeitschrift für Internationale Strafrechtswissenschaft*, 1, 2022, <https://www.zis-online.com/dat/artikel/2022_1_1464.pdf>, Erişim Tarihi 11 Mayıs 2023, s. 27-34.
- Mitsch W, “Dolus alternativus, Anstiftung und Tatsachenalternativität”, *Juristische Ausbildung*, (1), 2023, s. 57–63.
- Murmann U, *Grundkurs Strafrecht*, 4. Auflage, C. H. Beck, 2017.
- Otto H, *Grundkurs Strafrecht, Allgemeine Strafrechtslehre*, 7. Auflage, De Gruyter, 2005.

- Önder A, *Ceza Hukuku Dersleri*, Filiz Kitabevi, 1992.
- Özbek V/Doğan K/Bacaksız P, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Öztürk B/Erdem M, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, 22. Baskı, Seçkin Yayınları, 2022.
- Puppe I, in: *Kindhäuser/Neumann/Paeffgen, Strafgesetzbuch*, 5. Auflage, Nomos, 2017.
- Reinbacher T, “Der Alternativvorsatz”, *Deutsch-Georgische Strafrechtszeitschrift*, 4, 2022, <<https://www.dgstz.de/storage/documents/piZYpqeiw4X85ftxi4f9bkfUloJN3oj3KFfEIF11.pdf>>, Erişim Tarihi 11 Mayıs 2023, s. 137-142.
- Rengier R, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 10. Auflage, C. H. Beck, 2018.
- Roxin C, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, Band I, 4. Auflage, C. H. Beck, 2006.
- Schmidt R, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 19. Auflage, Verlag Rolf Schmidt, 2018.
- Schmitz R, “Der Dolus Alternativus”, *ZStW* 112, Heft 2, 2000, s. 301-333.
- Sternberg-Lieben D/Schuster F, in: Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch Kommentar*, 30. Auflage, C. H. Beck, 2019.
- Tozman Ö, “Türk ve Alman Hukukunda Olası Kastla İşlenen Suçlara Teşebbüs Problemi”, *CHD*, 12, 2010, s. 139-171.
- Tulay M, *Ceza Hukukunda Şahista ve Konuda Hata (error in persona vel obiecto)*, Adalet Yayınevi, 2022.
- Wessels J/Beulke W/Satzger H, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, 48. Auflage, C. F. Müller, 2018.